

Smrt jako „úkol“

Život (jako prožívání) může být chápán různě. Nelze se však vyhnout důležité okolnosti, že každý život (nejen lidský), jakmile tu „je“ a začíná být „žit“, není nikdy pouhým následkem čehosi předchozího, ale je vždycky naplňováním nějakého úkolu, poslání, je odpovědí na nějakou (předmětnou, ale i nepředmětnou) výzvu, je plněním nějakého předsevzetí (a samo to předsevzetí je rovněž odpovědí na nějakou ještě dřívější výzvu), atd. Život je směřování nikoli k jednomu cíli, k plnění jednoho úkolu, ale je to zejména přebírání, převzetí celé řady úkolů a povinností, které dokonce někdy nejsou a nemusí být zcela ve vzájemném souladu, ale jsou někdy v napětí a někdy dokonce některé vylučují ty druhé. Jde tedy zároveň o volbu, o selekci – ale ta není nikdy zcela libovolná. A jsou úkoly, kterým se nikdo vyhnout nemůže – leda by raději volil nebytí, tedy smrt. Ale to není jediný význam smrti; smrt je nevyhnutelnost, a lze ji zajisté zvolit také dobrovolně. Rozhodující je, zda smrt volíme jako útěk od povinností, úkolů nebo údelů, anebo jako pozitivní jejich řešení. Ze slov Ježíšových známe, že nejvyšším činem lásky může být právě obětování vlastního života pro druhého člověka (nebo pro určité druhé lidi, pro „přátele“, jak zní výrok). Taková smrt ovšem není žádným útekem, nýbrž naopak splněním velkého „úkolu“: není to konec, nýbrž výslovné překročení konce. Od starých Řeků známe pozoruhodnou myšlenku, snad původní myšlenku Sókratovu, že filosofie je celoživotní příprava na smrt. Tomu nemusí být dobře porozuměno; nejde o naprosté soustředění života na smrt, tedy o jakousi posedlost smrtí či myšlenkou na smrt. Porozumíme tomu jen tehdy, uvědomíme-li si, že smrt v tomto smyslu je chápána jako velký úkol, na který je zapotřebí se po celý připravovat a na který máme být po celý dospělý život připraveni, tj. máme být hotovi zemřít, kdykoli se to ukáže jako naléhavě potřebné nebo dokonce nezbytné. A potřebné nebo nezbytné to je v perspektivě budoucnosti. Smrt, chápána jako konec a tedy jako konec něčeho, co předcházelo a tedy už pominulo, je něco jiného než smrt, která má smysl jako začátek něčeho jiného, tedy v perspektivě toho, co teprve přichází a co má nebo může přijít. Právě tak to chápal Sókratés, když byl odsouzen k vypití jedu: mezi posledními jeho slovy slyšíme: vy odcházíte do života, já do smrti; ale nikdo z nás neví, kdo jde k lepšímu. Smrt nemusíme a nemáme brát jako něco tragického. Je to velká chvíle, těžká chvíle, někdy je provázena zlými věcmi (bolestmi, utrpením všeho druhu, přechasto slabostí ducha a beznadějí apod.), ale není to zlo. A právě uvědomit si, že to je úkol, který musíme čestně a důstojně zvládnout (nerad jsem slyšel Milana Machovce, jak celou věc zlehčuje s tím, že se smrti nikdo nemá bát, že to není nic obtížného, že to každý zvládne hned na poprvé) – ale nikoli stoicky, tím méně cynicky, nýbrž s výhledem do budoucnosti, tedy jako splnění povinnosti, úkolu.

(Písek, 080815-1.)